

Er ref/dnr: KN2024/02252

Klimat- och
näringslivsdepartementet
Naturmiljöenheten
103 33 Stockholm

Stockholm den 12 december 2024

Friluftsrämjandets yttrande över promemorian Strandskyddet vid små sjöar och smala vattendrag, KN2024/02252

Vi tackar för möjligheten att komma med synpunkter på promemorian Strandskyddet vid små sjöar och smala vattendrag. Vi hoppas att ni tar fasta på våra synpunkter nedan. Återkom gärna om ni har frågor om dem.

Kristina Ljungros, Generalsekreterare för Friluftsrämjandet
Pontus Björkman, Sakkunnig i friluftspolitiska frågor för Friluftsrämjandet

Kort om Friluftsrämjandet

[Friluftsrämjandet](#) erbjuder roliga, trygga och lärorika äventyr – på vattnet, i skogen, på snön, isen och fjället. Året runt, genom hela livet. Vi är en demokratisk, partipolitiskt och religiöst obunden ideell organisation som sedan 1892 har främjat friluftslivet och värnat om allemansrätten. Vi har tagit på oss uppdraget att genom friluftsliv bidra till ökad folkhälsa, livsglädje och respekt för naturen. Det är vårt bidrag till ett ännu bättre samhälle.

Genom [Skogsmulle och skogens värld](#), [Vildmarksäventyr](#) och alla andra [aktiviteter](#) som våra 300 lokalavdelningar och 8 000 ideella ledare erbjuder, samt genom våra [Ur och Skur-förskolor](#), bidrar vi med 8 miljoner aktivitetstimmar årligen. Alla våra aktiviteter är ledda av utbildade ledare och sker i grupp i naturen. Vi sänker trösklar för nybörjare som vill komma igång med friluftsliv och ser till att kunskap om naturen, allemansrätten och friluftsteknik går vidare till nya generationer av friluftsutövare. Genom konceptet [Häng med oss ut - friluftsliv för psykisk hälsa](#) inom vård och omsorg, bidrar vi till att människor som lider av psykisk ohälsa får uppleva den återhämtning och det välbefinnande som många upplever genom att röra sig i naturen.

Sammanfattning

- Friluftsrämjandet avstyrker förslagen i promemorian i sin helhet.
- Friluftsrämjandet anser att det generella strandskyddet vid små sjöar och vattendrag ska vara kvar och vill samtidigt understryka att storleken på en sjö eller ett vattendrag inte är en avgörande faktor för dess värde för friluftslivet.
- Friluftsrämjandet vill understryka att strandskyddet vid små sjöar och vattendrag är en grundläggande del av allemansrätten och en förutsättning för att bedriva friluftsliv. Förslagen i promemorian leder till allvarliga inskränkningar i den allemansrättsliga tillgången till stränder för bad och friluftsliv och gör att det blir svårare att nå folkhälsomålen, friluftslivsmålen och miljökvalitetsmålen, samt våra åtaganden enligt internationella konventionen om biologisk mångfald och EU:s naturrestaureringsförordning. Om förslagen i promemorian genomförs kommer skydd som omfattar 5–10 procent av Sveriges yta tas bort.
- Friluftsrämjandet anser att förslagen i promemorian baseras på ett svagt kunskapsunderlag, att slutsatserna är alltför dåligt underbyggda och att det saknas tillräckliga konsekvensanalyser. De förväntade effekterna på allmänhetens tillgång till stränder och naturen om förslagen blir verklighet är otillräckligt utredda, samtidigt som de analyser av konsekvenserna som redan finns tillgängliga, inte beaktas.
- Friluftsrämjandet visar i remissvaret att det inom nuvarande regelverk finns goda möjligheter till och ges många dispenser från strandskyddet.

Vill regeringen nödvändigtvis gå vidare med frågan bör den överväga andra lösningar som inte får samma storskaliga negativa konsekvenser:

- Ge de länsstyrelser som inte beslutat om partiella upphävande av strandskydd i uppdrag att kartlägga vid vilka områden ett upphävande av strandskyddet vid små sjöar och vattendrag skulle kunna göras utan att påverka strandskyddets syften nämnvärt, alternativt
- Utred ett begränsat strandskydd om 50 meter för små sjöar och vattendrag, så att den allemansrättsliga tillgången till stränder för bad och friluftsliv inte hindras och att kantonerna skyddas som är centrala för flera viktiga ekosystemtjänster.

Bakgrund

I Sverige har vi haft generellt strandskydd sedan 1975. Strandskyddet skärptes då eftersom det hade skett en omfattande expansion av fritidsbebyggelse och det beviljades dispenser i hög utsträckning trots de strandskyddsregler som fanns. Syftet var att trygga allmänhetens tillgång till platser för bad och friluftsliv. 1994 utökades strandskyddets syften till att även omfatta skydd av strandzonens växt- och djurliv. 2014 fick länsstyrelsen möjlighet att upphäva strandskyddet vid små sjöar och vattendrag, under förutsättning att strandskyddets syften fortfarande kunde tillgodoses.

Strandskyddet är en förbudslagstiftning och dispens från strandskyddsbestämmelserna ska enligt strandskyddsreglernas förarbeten och praxis ges med stor restriktivitet (Naturvårdsverket 2011). Trots det ges dispenser relativt frikostigt (se till exempel Zetterberg 2021, Svedäng 2021) och exploateringen av stränderna ökar i hela Sverige (Länsstyrelsen Norrbotten 2023).

Enligt 7 kap. 13 § miljöbalken gäller strandskyddet vid havet och vid insjöar och vattendrag. Nuvarande lagstiftning utgår från att det finns ett generellt strandskydd och undantag från detta får enbart ske med stöd i lag. För att kunna få en strandsskyddsdispens krävs att det finns ett särskilt skäl för detta. Vad som räknas som särskilt skäl finns angivet i miljöbalken, det kan t.ex. handla om en åtgärd som behövs för att utvidga en pågående verksamhet och då utvidgningen inte kan genomföras utanför strandskyddsområdet. För att dispens ska få ges krävs även att åtgärden är förenlig med strandskyddets syften. Med dagens regler krävs därför att det finns ett särskilt skäl och att åtgärden inte strider mot strandskyddets syfte. Dessutom ska ett beslut om dispens från strandskyddet inte omfatta ett område som behövs för att mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet.

Friluftetsfrämjandet har tagit del av regeringens promemoria och redogör här för sina synpunkter på de förslag som presenteras.

Övergripande synpunkter

”Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten”, slår våra grundlagar fast (15 §, Regeringsformen).

Allmansrätten och strandskyddet har tjänat Sverige och folkhälsan väl, och är en förutsättning för att friluftsliv ska kunna utövas av alla och även för en starkt växande naturturism- och rekreationssektor.

Sveriges orörda stränder är en fantastisk resurs. Redan 1974 slog Naturvårdskommittén i sitt betänkande *Naturvård Strandskydd Landskapsvård*

Förvaltning fast att stränderna var Sveriges förnämsta tillgång för friluftslivet (Segrell 1995).

Naturen är invånarnas största arena för motion, rörelse och välbefinnande. I en tid när fyra av fem barn rör sig för lite är det centralt att vi inte försämrar förutsättningarna för fysisk aktivitet i naturen.

Hälsovinster för barn att vistas i gröna miljöer är välbelagda inom en rad områden som påverkar deras fysiska och psykiska hälsa och utveckling, visar [en rapport](#) från Folkhälsomyndigheten. Och i Naturvårdsverkets [rapport Naturen som kraftkälla](#) framgår att "personer som har nära till grönområden går ut oftare, är mindre stressade, håller sig friskare och lever längre statistiskt sett än de som bor längre ifrån".

Små sjöar i närheten av och inom cykelavstånd från tätorter kan vara mycket betydelsefulla för bad, promenader, fågelskådning, barns skridskoåkning med mera. Små vattendrag har intresse för fiske, biologiska exkursioner, vara en del av ett paddlingsstråk etcetera.

Våra orörda stränder är en betydelsefull och unik nationell tillgång för det allemansrättsliga friluftslivet och folkhälsan. Sjöar och vattendrag är några av de mest uppskattade miljöerna för friluftsliv i Sverige, och de är en viktig anledning för turister att besöka Sverige. Att undanta små sjöar och vattendrag från strandskyddet kommer över tid att få stora negativa konsekvenser för allmänheten, folkhälsan, rekreationsmöjligheterna och turismen.

Små vattendrag finns överallt i Sverige, inte minst i närheten av tätorter och bostadsområden. Omfattande forskning visar att närheten till friluftsområden och besöksmål är en av de mest avgörande faktorerna för att människor ska besöka dem och uppnå rekommendationerna för fysisk aktivitet ur hälsosynpunkt. Om avståndet till besöksbara stränder och vattendrag ökar på grund av exploatering och slopat strandskydd kommer färre att komma ut i naturen och fler använda mer ohållbara transportmedel såsom bilen. Här finns en uppenbar risk att ett slopat strandskydd medför mer ojämlika villkor mellan olika grupper att besöka naturen och ojämlika förutsättningar till en god hälsoutveckling. Som påpekas i slutredovisningen av forskningsprojektet *Friluftsliv i förändring* finns en påtaglig risk att värdet av natur för allemansrättsligt friluftsliv underskattas i förhållande till andra satsningar som har ett tydligt marknadsvärde som till exempel nybyggnationer (Bohman et al 2013).

Om strandskyddet avskaffas vid små sjöar och vattendrag kommer det även att leda till negativa konsekvenser för livsvillkoren för djur- och växtlivet på land och i vatten, vilket också påpekas i promemorian. Även detta är djupt oroande. Den biologiska mångfalden har minskat med en alarmerande fart de senaste åren. En av de viktigaste orsakerna är förstörelse av livsmiljöer (IBPES 2019). Ett starkt strandskydd är

nödvändigt för att motverka ytterligare förlust av biologisk mångfald, ekosystem och ekosystemtjänster, samt skapa förutsättningar för god och jämlik hälsa (Havs- och vattenmyndigheten 2022b).

Till detta kommer naturliga stränders stora betydelse för att motverka och dämpa de negativa effekterna av klimatförändringar. Vi rör oss, enligt FN:s klimatpanel, mot en global uppvärmning på tre grader och det får stora konsekvenser på nederbörds mängder och översvämningar. Förutom att strandskyddet bidrar till klimatanpassningen skyddar det även dricksvatten, motverkar erosion, skyddar fiske och vattenbruk samt bevarar kulturmiljöer.

Om de förslag som presenteras i promemorian blir verklighet kommer strandskyddet helt upphävas vid hundratusentals sjöar och även vid över en miljon kilometer vattendrag som är smalare än två meter. Möjligheterna att besluta om ett återinförande av strandskydd kommer att vara ytterst begränsade. Det är svårt att tolka det på annat sätt än att regeringen nu avser att överge själva grundtanken om ett generellt strandskydd.

På sikt är risken stor att det kommer skapas en fragmentiserad landskapsbild med mindre och mindre "öar" av natur och tillgängliga stränder och vatten enligt allemansrätten.

Friluftsrämjandet delar inte promemorians resonemang om att tillgången till områden kring små insjöar och små vattendrag generellt är av mindre intresse för friluftslivet än kusten, större insjöar och vattendrag. Mindre sjöar och vattendrag har ofta en betydande samhällsnyttig roll. Det finns gott om friluftsanslag, skolor, förskolor och andra aktörer som dagligen använder små sjöar och smala vattendrag för sina respektive verksamheter.

Naturvårdsverket har genomfört gedigna konsekvensanalyser av ett slopat strandskydd för små sjöar och vattendrag (Naturvårdsverket & Boverket, 2014; Naturvårdsverket, 2019). Analysen visade tydligt att ett upphävande skulle få omfattande negativa konsekvenser för växter, djur och friluftsliv generellt i Sverige och i södra Sverige i synnerhet på grund av få naturliga vattendrag och hård press från markanvändning och exploatering. Det är anmärkningsvärt att dessa analyser inte beaktats i föreliggande promemoria.

Nuvarande regelverk möjliggör strandnära bebyggelse

I Naturvårdskommitténs betänkande 1974 påpekades att uppskattningsvis 400 000 fritidshus hade tillkommit i sjö- och kustnära områden sedan strandskyddet infördes 1950 (Segrell 1995). Exploateringstrycket har knappast minskat i Sverige sedan dess – tvärtom. Med nuvarande regelverk har det på tio år tillkommit 1800 kilometer bebyggelsepåverkade stränder. Länsstyrelsen Norrbotten 2023) har visat att det ges flera tusen dispenser från strandskyddet varje år (2023 gavs totalt 4 790 dispenser och

6 693 åtgärder medgavs, se Naturvårdsverkets strandskyddsstatistik 2024). En sammanställning som Naturskyddsföreningen gjort visar att det är relativt lätt att få dispens från strandskyddet - av totalt 683 granskade strandskyddsärenden i 13 kommuner beviljades dispens i 93 procent av fallen (Svedäng 2021).

Det finns alltså inom nuvarande system goda möjligheter till dispenser.

Friluftslivs- och miljö kvalitetsmålen påverkas negativt av lagförslaget

Friluftsrämjandet vill understryka att ett starkt, generellt strandskydd är avgörande för att vi ska nå de friluftspolitiska målen, generationsmålet och flera av Sveriges miljö kvalitetsmål.

Två av riksdagens friluftspolitiska mål, *Tillgänglig natur för alla* och *Attraktiv tätortsnära natur*, har [negativ utveckling](#) (dec 2023) och kommer påverkas negativt av liggande lagförslag.

Följande miljömål har en negativ utveckling och påverkas negativt av att strandskyddet urholkas: *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Hav i balans och levande kust och skärgård*, *Myllrande våtmarker*, *God bebyggd miljö*, *Ett rikt växt- och djurliv* och *Ingen övergödning*.

Havs- och vattenmyndigheten framhåller i sin utvärdering av miljömålet *Levande sjöar och vattendrag* att de delar av landet som har stränder med lägst grad av exploatering sammanfaller med de områden där det finns flest sjöar och vattendrag med god eller hög ekologisk status (Havs- och vattenmyndigheten 2022a).

Friluftsrämjandet ser med oro på att regeringen vill se så omfattande nedskärningar i strandskyddet i en tid då såväl EU som FN framhåller att större land- och vattenområden behöver skydd för att den biologiska mångfalden ska kunna räddas och miljömålen uppnås.

Starkt folkligt och politiskt stöd för allemansrätten och strandskyddet

För att uppnå acceptans för strandskyddsreglerna är det angeläget att kopplingen mellan strandskyddets omfattning och dess syften framstår som begriplig, står det i promemorian.

Viktigt är då att komma ihåg att stödet för allemansrätten och strandskyddet i Sverige är mycket starkt. 96 procent av svenskarna anser att allemansrätten ska värnas, enligt Naturvårdsverkets senaste opinionsundersökning.

Friluftsrämjandets senaste kommunenkät, som besvarats av 4700 kommunpolitiker, visar att allemansrätten har ett starkt stöd i hela landet och oavsett parti. På enkätfrågan om *allemansrätten i nuvarande form ska bibehållas och att nya inskränkningar ska undvikas*, svarar nio av tio kommunpolitiker Ja i mycket eller ganska hög grad. Variationerna geografiskt är begränsade. I Blekinge (94 procent) och Västmanland (95 procent) och på Gotland (94 procent) är det flest kommunpolitiker som svarar Ja, i mycket eller ganska hög grad. I Jämtland, som ligger lägst, är motsvarande siffra ändå 81 procent. Stödet är starkt oavsett parti. Inom Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna är det bara ett par procent av kommunpolitikerna som inte svarar Ja. Även inom de partier - Moderaterna och Sverigedemokraterna - där stödet är som svagast svarar åtta av tio kommunpolitiker Ja, i mycket eller ganska hög grad.

En enkätundersökning gjord av Naturskyddsföreningen (Svedäng M. 2021) visar att dubbelt så många anser att det är ett dåligt förslag att försvaga strandskyddet och göra det lättare att bygga strandnära, jämfört med de som tycker att det är ett bra förslag (60 procent jämfört med 29 procent). Skillnaderna mellan män och kvinnor och mellan olika åldersgrupper är relativt liten. I norra Sverige är det en större andel av befolkningen positiv till att försvaga strandskyddet och göra det lättare att bygga strandnära, jämfört med de som bor i södra eller mellersta Sverige, men även där är en klar majoritet för ett starkt strandskydd.

Lagrådets uttalande i lagrådsremiss i samband med tidigare proposition (Prop.2021/22:168, bilaga 8 s. 194).

"Enligt Lagrådets mening är det svårt att följa regeringens resonemang att upphävandet av det generella strandskyddet vid insjöar som är ett hektar eller mindre och vid vattendrag som är två meter eller smalare inte skulle få en betydande inverkan vad gäller bl.a. möjligheterna att uppnå de av riksdagen fastställda miljökvalitetsmålen. Snarare tyder regeringens ovan angivna uttalande på motsatsen. Då frågan inte har behandlats närmare av utredningen och regeringen inte heller har presenterat någon annan utredning, utan snarare endast framfört en åsikt i frågan, anser Lagrådet att frågan inte är tillfredställande belyst. Regeringen anför vidare under avsnitt 4.3 att den inte har tillgång till strandskyddsstatistik som visar var i länen dispenser från strandskydd ges och vad som kännetecknar de områden som berörs. Det anförs att det därmed är oklart om dispensererna inom respektive län främst ges i hårt exploaterade områden eller på landsbygden samt på vilket sätt strandskyddets syften påverkas. Att det har funnits de nu beskrivna typerna av brister i det remitterade beredningsunderlaget gör lagstiftningsärendet sammantaget problematiskt."

Lagrådets synpunkter är fortsatt relevanta. Friluftsrämjandet ser det som tvivelaktigt om lagstiftningsärendet kan ansetts uppfylla beredningskravet med hänsyn till lagrådets tidigare kritik och det faktum att det nu föreslås ytterligare lättnader i strandskyddet. I promemorian saknas en nytillkommen analys över konsekvenserna.

Friluftsliv och naturturism växande sektor som är beroende av allemansrätten

Naturturism i Sverige handlar i stor utsträckning om olika former av vattenbaserade aktiviteter. Promemorian tycks missa att beakta friluftslivets ekonomiska värde för Sverige och att orörda stränder är en viktig friluftsmiljö för att dessa ekonomiska värden ska kunna uppstå. Friluftslivets ekonomiska värde uppgår till 231 miljarder kr per år i Sverige enligt en nationell undersökning från Svenskt Friluftsliv och då är inte intäkter från utländska besökare medräknade.

Majoriteten av naturturismföretagen är beroende av tillgång till mark som ägs av någon annan och frihet att kunna röra sig i naturen är mycket viktigt för dessa företag (Fredman & Margaryan 2014).

Fri passage: lagförslaget gör på sikt många områden otillgängliga för friluftsliv

Genom att strandskyddet helt upphävs vid små sjöar och vattendrag kommer det att byggas mycket mer vid stränder och därigenom sätts allemansrätten ur spel. Den så kallade hemfridszonen är området närmast runt ett bostads- och fritidshus där den boende har rätt till ett privat område och att få vara ostörd. Inom hemfridszonen har fastighetsägaren eller hyresgästen full rådighet över marken, och ingen får vistas där utan lov av denne. Inom hemfridszonen gäller således inte allemansrätten.

Konsekvensen blir att fri passage längs smala vattendrag och små sjöar kan hindras. Det kan räcka med att en person bygger vid stranden till ett vattendrag, så kan exempelvis en smal del av en populär kanotled plötsligt bli oframkomlig för kanotister.

Enligt 7 kap. 18 f § miljöbalken får ett upphävande av, eller en dispens från, strandskydd inte omfatta ett område som behövs för att säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. I promemorian föreslås att detta krav inte bör gälla vid upphävande av strandskydd med stöd av den nu föreslagna regleringen. Friluftslivets främjandet avstyrker detta förslag.

I utredningen *Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd* (SOU 2020:78) framhålls att bestämmelsen om fri passage är grundläggande i strandskyddet och skapar balans mellan exploaterings- och bevarandeintressen. Friluftslivets främjandet instämmer i detta.

Förslaget i promemorian går mycket längre än de förslag som presenterades i utredningen *Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd* (SOU 2020:78) och den efterföljande propositionen *En ökad differentiering av strandskyddet* (Prop. 2021/22:168). Friluftslivets främjandet anser att ett avskaffat krav på fri passage skulle innebära en oacceptabel inskränkning av den allemansrättsliga tillgången till stränder för bad och friluftsliv.

Utökade möjligheter att upphäva strandskydd för vissa vattendragssträckor

Förutom att strandskyddet ska tas bort vid vattendrag som är smalare än två meter föreslås i promemorian att länsstyrelsen i det enskilda fallet ska kunna besluta att upphäva strandskyddet vid en upp till tre meter bred vattendragssträcka i de fall en sådan sträcka angränsar till en annan vattendragssträcka som är två meter eller smalare och som inte omfattas av strandskydd. Argumentet för detta är att ett vattendrag som varierar i bredd kan komma att bli uppdelat i ett större antal korta sträckor där strandskyddet ömsom gäller, ömsom inte gäller vilket bland annat skulle kunna försvåra en effektiv användning av berörda fastigheter. Friluftsrämjandet avstyrker detta förslag, då det kommer innebära ytterligare inskränkningar av den allemansrättsliga tillgången till stränder för bad och friluftsliv.

Detta förslag kommer med största sannolikhet även medföra stora problem med tillämpningen av bestämmelserna.

Alternativ till lagförslaget

I promemorian lyfts fram att strandskyddet i elva län redan upphävts för små vatten. Detta innebär dock inte att strandskyddet är upphävt i den omfattning som föreslås nu. Omfattningen av upphävandena varierar mellan de aktuella länen och en bedömning har gjorts om det funnits förutsättningar för upphävande. En alternativ lösning skulle kunna vara att de länsstyrelser som inte fattat upphävandebeslut ges i uppdrag att kartlägga vid vilka områden ett upphävande av strandskyddet vid små sjöar och vattendrag skulle kunna göras utan att påverka strandskyddets syften nämnvärt.

Ytterligare ett alternativ är att utreda ett begränsat strandskydd om 50 meter för små sjöar och vattendrag, så att den allemansrättsliga tillgången till stränder för bad och friluftsliv inte hindras och att kantonerna som är centrala för den biologiska mångfalden och klimatanpassningen inte påverkas negativt.

Slutsats

Friluftsrämjandet anser att förslagen i promemorian bör dras tillbaka. I stället bör regeringen värna strandskyddet, allemansrätten och tillgänglig natur för alla. Dagens regelverk möjliggör dispenser och det utnyttjas över hela landet. Systemet kombinerar en viss flexibilitet med ett fortsatt generellt skydd, något som tjänat Sverige mycket väl. Strandskyddet bidrar till det svenska kulturarvet och är en förutsättning för friluftslivets positiva samhällsbidrag, så som stärkt folkhälsa, gemenskap och livsglädje.

Litteratur

Boman, B., Lindhagen, A., Sandberg, M. & Henningson, S. (2013). Tätortsnära friluftsliv. I naturvårdsverkets rapport 6547: Friluftsliv i förändring. Resultat från ett forskningsprogram. Slutrapport 2013.

Fredman, P., Lindhagen, A. & Nordström, G. (2013). Friluftsliv i förändring – en kvantitativ analys. I naturvårdsverkets rapport 6547: Friluftsliv i förändring. Resultat från ett forskningsprogram. Slutrapport 2013.

Fredman, P & Margaryan, L. (2014). The supply of nature-based tourism in Sweden. A National Inventory of Service Providers. ETOUR Report 2014:1.

[Friluftsrämjandet \(2024\). Forskningen och siffrorna bakom 17 skäl för samhället att satsa på friluftsliv.](#)

[Friluftsrämjandet \(2024\). Så kan kommunen stärka folkhälsan med friluftsliv](#)

Håkanson, L., 1994. How many lakes are there in Sweden? Geografiska Annaler, serie A, Physical Geography, 76: 203-205.

IBPES (2019). Report of the Plenary of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services on the work of its seventh session.

Havs- och vattenmyndigheten (2022a). Levande sjöar och vattendrag
Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen 2023. Rapport 2022:17.

Havs- och vattenmyndigheten (2022b). Hav i balans samt levande kust och skärgård -
Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen 2022. Rapport 2022.18.

Länsstyrelsen Norrbotten (2023). Exploatering av stränder i Sverige 2013–2023.
2/2023, Länsstyrelsen i Norrbottens rapportserie.

Naturskyddsföreningen (2020) Det svenska strandskyddet Hur funkar det och varför är det viktigt? Stockholm.

Naturvårdsverket (2011). Dispens från strandskyddet. En utvärdering av roller, ansvar och förutsättningar efter förändringen i lagstiftningen 2009. Rapport 6472.

Naturvårdsverket (2014a). Redovisning av regeringsuppdrag Strandskydd vid små sjöar och vattendrag (M2014/1093/Nm).

Naturvårdsverket (2014b). Småvatten och våtmark i jordbruksmark. Beskrivning och vägledning för biotopen Småvatten och våtmark i jordbruksmark i bilaga 1 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Naturvårdsverket (2015). Mål i sikte - Analys och bedömning av de 16 miljö kvalitetsmålen. Naturvårdsverkets rapport 6662.

Naturvårdsverket (2023a). Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023. Rapport 7088.

Naturvårdsverket (2023b). Uppföljning av målen för friluftslivspolitikerna 2023.

Naturvårdsverket (2024). Uppföljning av strandskyddet 2023. Redovisning av uppdrag i regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Naturvårdsverket

Regeringens proposition 2021/22:168. En ökad differentiering av strandskyddet.

Segrell, B. (1995). Den attraktiva kusten. Synsätt, konflikter och landskapsnyttjande. Doktorsavhandling. Linköping Studies in Arts and Science 125.

SOU 2015:108. Strandskyddet i praktiken - Slutrapport från Strandskyddsdelegationen nationell arena för samverkan.

SOU 2020:78. Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd Skogsstyrelsen (2022).

Strandskyddsdelegationen (2007). Areella näringar och strandskydd

Svedäng, M. (2021). Det svenska strandskyddet - Hur funkar det och varför är det viktigt? Naturskyddsföreningen 2021

Svenskt Friluftsliv & Mittuniversitetet (2023) Friluftslivets ekonomiska värde. Stockholm/Östersund. [www.svensktfriluftsliv.se rapport-friluftslivets-ekonomiska-varden-2023-11-02.pdf](http://www.svensktfriluftsliv.se/rapport-friluftslivets-ekonomiska-varden-2023-11-02.pdf)

Zetterberg, C., Chapron, G., Christiernsson, A., Epstein Y. & och Michanek, G. (2021). Dispens från förbud att skada naturen. Slutrapport. Naturvårdsverkets rapport 7010.

Zinko, U. (2005). Strandzoner längs skogsvattendrag.

Detta remissvar har i huvudsak utarbetats av Pontus Björkman, sakkunnig i friluftspolitiska frågor.